

SXEDIO.741

26.1.1964: ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΑ ΠΙΕΖΟΥΝ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ ΝΑ ΑΠΟΔΕΧΘΕΙ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΔΥΝΑΜΗΣ ΤΟΥ ΝΑΤΟ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΚΑΙ ΝΑ ΣΥΓΚΑΤΑΝΕΥΣΕΙ ΣΤΟ ΔΙΟΡΙΣΜΟ ΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗ

Το στο τέλος του Ιανουαρίου του **1964**, η Πενταμερής καρκινοβατούσε στο Λονδίνο (Ελλάδα, Βρετανία, Τουρκία, Κύπρος, Ελληνοκυπριακή και τουρκοκυπριακή κοινοτητα), η Τουρκία πίεζε τα πράγματα απειλώντας με εισβολή στην Κύπρο, με βασικό στόχο να επιτύχει την αποδοχή από την Κυπριακή Κυβέρνηση, της αποστολής Νατοϊκής Δύναμης στο νησί, που θα της έδινε το απάνω χέρι να ελέγχει την κατάσταση, ως χώρα μέλος της Συμμαχίας.

Στο Λονδίνο όμως η ελληνική κυπριακή αντιπροσωπεία και στη Λευκωσία ο Πρόεδρος Μακάριος παρουσιάζονταν αμετάπειστοι να δεχθούν την αποστολή μιας τέτοιας δύναμης για την οποία πίεζε παράλληλα και ο βρετανός υπουργός Κοινοπολιτειακών Σχέσεων Ντάνκαν Σαντις στο Λονδίνο, σαν διαπίστωσε ότι πλέον ήταν αδύνατο να επιτευχθεί συμφωνία σε λύση του Κυπριακού και κυρίως του συνταγματικού, μια και οι απόψεις των δυο πλευρών της Κύπρου ήταν διαμετρικά αντίθετες.

Στις **26** Ιανουαρίου **1964** καθώς συνεχιζόταν η διάσκεψη του Λονδίνου ο Πρωθυπουργός της Τουρκίας Ισμέτ Ινονού προειδοποιούσε με δήλωση στην Αγκυρα:

"Θέλουμε ομοσπονδιακό κράτος στην Κύπρο και εάν δεν το επιτύχουμε τότε θα ζητήσουμε τον διαμελισμό του νησιού".

Εξ άλλου στις **28** του ίδιου μήνα ο τούρκος Πρωθυπουργός δήλωνε στον αμερικανό πρσβευτή στην Αγκυρα:

"Ζήτησα την αμερικανική επέμβαση με σκοπό να διασφαλίσω τις εγγυήσεις που σχετίζονται με τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων, άλλως η Τουρκία θα ενεργήσει μονομερώς μόλις ξαναρχίσει η βία στην Κύπρο".

Ταυτόχρονα ο τούρκος Υπουργός Εξωτερικών Φερντιντίν Εργκίν με δήλωση του στο Λονδίνο τόνιζε ότι "η Τουρκία αποφάσισε κατ' αρχήν να αποσυρθεί από την Διάσκεψη για την Κύπρο".

Εμμεσες, αλλά σαφείς πιέσεις δεχόταν η Κυπριακή Κυβέρνηση και από την Ελληνική Κυβέρνηση του Ι. Παρασκευόπουλου, διά του Υπουργού Εξωτερικών Ξανθόπουλου Παλαμά, ο οποίος τελικά αποδέχθηκε τις προτάσεις του Ντάνκαν Σαντς για την αποστολή ειρηνευτικής δύναμης του ΝΑΤΟ στην Κύπρο.

Η απάντηση του Παλαμά διαβιβάστηκε στην κυπριακή αντιπροσωπεία στις 26 Ιανουαρίου.

Ο ανταποκριτής της εφημερίδας "Κύπρος" στο Λονδίνο μετέδιδε (27.1.1964):

"Εγνώσθη ενταύθα εξ εγκύρου πηγής, ότι η ελληνική Κυβέρνησις απεδέχθη το σχέδιον του βρετανού Υπουργού Κοινοπολιτειακών Σχέσεων κ. Ντάνκαν Σαντς δι' αποστολήν στρατιωτικών ενισχύσεων εις Κύπρον εξ άλλων χωρών "προς αποφυγήν νέων διακοινοτικών συγκρούσεων". Η απόφασις της Ελληνικής Κυβερνήσεως ελήφθη κατά την ψεσινήν σύσκεψιν της οποίας μετέσχον και οι αρχηγοί της Ενώσεως Κέντρου κ. Γ. Παπανδρέου και ΕΡΕΚ. Π. Κανελλόπουλος".

Πρόσθετε ο ανταποκριτής:

"Ως γνωστόν ανεκοινώθη μετά την χθεσινήν σύσκεψιν ότι ελήφθησαν ομόφωνοι αποφάσεις, αι οποίαι και διεβιβάσθησαν προς τον εν Λονδίνω Υπουργόν Εξωτερικών της Ελλάδος κ. Ξανθόπουλον Παλαμά. Η απόφασις της Ελληνικής Κυβερνήσεως, ως εγνώσθη ενταύθα, εγνωστοποιήθη υπό του εν Λευκωσία πρεσβευτού της Ελλάδας κ. Μ. Δελιβάνη προς τον Πρόεδρον της Κυπριακής Δημοκρατίας Αρχιεπίσκοπον Μακάριον, εις συνάντησιν των, πραγματοποιηθείσαν σήμερον (χθες) εις το Προεδρικόν Μέγαρον. Δεδομένου ότι η απόφασις της Ελληνικής Κυβερνήσεως είναι αντίθετος προς την γραμμήν την οποίαν υιοθέτησεν η Κυπριακή ηγεσία, θεωρείται βέβαιον, ότι θα σημειωθούν νέα έντονα διπλωματικά επαφά μεταξύ

Λευκωσίας και Αθηνών".

Ωστόσο η Ελληνική Κυβέρνηση, σύμφωνα με το Γλαύκο Κληριδη έθετε προς συζήτηση τα εξής σημεία:

α). Η δύναμη να συνδεθεί με το Συμβούλιο Ασφαλείας.

β). Η δύναμη να έχει την εξουσία να προστατεύσει την Κύπρο από εξωτερικό κίνδυνο εκτός των ειρηνευτικών εξουσιών.

γ). Οι δυνάμεις που συγκέντρωνε η Τουρκία έναντι της Κύπρου έπρεπε να διαλυθούν.

δ). Η δύναμη δεν έπρεπε να ενθαρρύνει ή να διασφαλίζει τις προσπάθειες των Τούρκων να δημιουργήσουν μια ντε φάκτο κατάσταση διχοτόμησης.

ε). Είναι αναγκαίο να δοθεί η συγκατάθεση της Κυπριακής κυβέρνησης για την εγκατάσταση μιας τέτοιας δύναμης και το πλαίσιο αναφοράς.

Η αντίδραση του Προέδρου Μακαρίου ήταν άμεση. Πολύ πριν ληφθεί οποιαδήποτε απόφαση για τη συγκρότηση μιας τέτοιας δύναμης την απέρριψε με επίσημη δήλωση του που εκδόθηκε στη Λευκωσία στις **30 Ιανουαρίου (ανακοινωθέν Γ.Τ.Π. αρ. 14)**.

Με τη δήλωση του, ωστόσο, ο Πρόεδρος Μακάριος έδειχνε το δρόμο που ήθελε να ακολουθήσει: Ήθελε όπως τα στρατεύματα που θα εγκαθίσταντο στην Κύπρο να ανήκουν στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών και όχι απ' ευθείας στο ΝΑΤΟ:

"Η εγκατάστασις στρατευμάτων εν Κύπρω εκ χωρών του ΝΑΤΟ ή εξ οίωνδήποτε άλλων χωρών με σκοπόν την πρόληψιν τυχόν συγκρούσεων μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων της νήσου ουδόλως απαιτείται.

"Φρονώ αντιθέτως ότι η παρουσία εν Κύπρω των στρατευμάτων τούτων θα περιπλέξη την κατάστασιν και θα οδηγήση συν τω χρόνω εις πολλάς περιπετείας.

"Διά την εσωτερικὴν ειρήνευσιν της νήσου και την επαναφοράν εις την ομαλότητα δύναται να συμβάλῃ μεγάλως η Τουρκία εάν παύση τας απειλάς περί επεμβάσεως, αίτινες αποτελούν συνεχὴ ενθάρρυνσιν των Τουρκοκυπρίων εις προκλήσεις και συνεχὴ ενθάρρυνσιν των Τουρκοκυπρίων εις προκλήσεις και

εις ταραχάς.

"Εάν απαιτείται παρουσία στρατευμάτων εν τη νήσω, αυτά πρέπει να είναι στρατεύματα των Ηνωμένων Εθνών, με κύριον σκοπόν την απόκρουσιν έξωθεν επεμβάσεως".

Ετσι όταν στις **31** Ιανουαρίου **1964** πραγματοποιήθηκε νέα συνάντηση του Ντάνκαν Σαντς με την Ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία στο Μαρλμπορω Χάουζ, ο βρετανός Υπουργός υπέβαλε τις νέες, αλλά όχι τελικές του προτάσεις.

Προστίθεται στο έγγραφο του Γραφείου Δημοσίων Πληροφοριών για τις εργασίες της Διάσκεψης (**London Conference on Cyprus, January 1964, August 1979**):

"Στη συνάντηση ο κ. Σαντς ανέφερε ότι η διάσκεψη προχωρεί πολύ αργά και υπέδειξε ότι "όλες οι πληροφορίες του δείχνουν μια αυξημένη ένταση στην Κύπρο, η οποία δυνατό να οδηγήσει σε παραιτέρω αιματοχυσία και παρέχουν πρόσχημα για μια τουρκική επέμβαση"

Ο Ντάνκαν Σαντς προχώρησε λέγοντας ότι το καλύτερο πράγμα ήταν η εγκαθίδρυση ειρηνευτικής δύναμης για να συγκρατήσει την κατάσταση, ενώ οι συνομιλίες για επίλυση του Κυπριακού προβλήματος θα συνεχίζονταν. Είπε ότι υπήρχαν δυο πιθανές πηγές για μια τέτοια δύναμη: Η μια, τα Ηνωμένα Έθνη και η άλλη η ομάδα γνωστή ως το NATO, εξηγώντας ότι "δεν εννοούσε το NATO αυτό καθ' εαυτό". Πρόσθεσε ότι εξέτασε πολύ προσεκτικά την πιθανότητα μιας δύναμης των Ηνωμένων Εθνών όπως και η εισήγηση της Ελληνοκυπριακής αντιπροσωπείας για μια δύναμη της Κονοπολιτείας, αλλά πρόβλεψε μεγάλες δυσκολίες και έθεσε τους διάφορους λόγους για να δείξει ότι μια τέτοια δύναμη ήταν αδύνατο να εγκαθιδρυθεί.

Ο κ. Σαντς παρουσίασε τις προτάσεις του, η βάση των οποίων περιλαμβανόταν στις εισηγήσεις του που υπέβαλε στη συνάντηση στο Τσέκερς στις **17.1.1964**.

Πρόσθεσε:

" Με κάποια απροθυμία καταλήξαμε στο

συμπέρασμα ότι εάν θέλουμε μια δύναμη που να αποτελείται από τους ίδιους ανθρώπους, όπως οι άνθρωποι της Κύπρου και η οποία να περιλαμβάνει και βρετανούς, δεν υπάρχει άλλος χώρος για να ψάξουμε για μια τέτοια δύναμη, παρά στη Δυτική Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες προσεγγίστησαν και είναι πολύ απρόθυμες. Με κάποια δυσκολία τους πείσαμε να συμμετάσχουν, δεδομένου ότι οι χώρες που ενδιαφέρονται απ' ευθείας, δηλαδή οι εγγυήτριες δυνάμεις και η Κυβέρνηση της Κύπρου, συμφωνούν και δεδομένου ότι ουσιαστική συνεισφορά θα εξασφαλισθεί για να καταστεί λειτουργήσιμη μια τέτοια δύναμη. Χρειαζόμαστε μια δύναμη αρκετά μεγάλη για να καταστήσει σαφές σε οποιονδήποτε που σκέφτεται να δημιουργήσει φασαρίες, ότι δεν θα άξιζε κάτι τέτοιο, ενώ χρειαζόμαστε και μια δύναμη αποτροπής. Σκεφτόμαστε για μια δύναμη **10.000** αδρών επιπρόσθετα από τα αποσπάσματα της Ελλάδας και της Τουρκίας τα οποία βρίσκονται ήδη στην Κύπρο. Λάβαμε υπόψη ότι δεν πρέπει να υπάρξει αύξηση του αριθμού αυτών των αποσπασμάτων. Ο διοικητής θα πρέπει να είναι βρετανός αξιωματικός, διότι θα έχει το μεγαλύτερο αριθμό στρατευμάτων εκεί.

Ο Διοικητής μιας τέτοιας δύναμης θα έχει όρους αναφοράς και, γενικά, πολιτική καθοδήγηση. Ολόκληρη η πολιτική καθοδήγηση δυνατό να προέλθει από μια επιτροπή στο Λονδίνο και από την καθημερινή καθοδήγηση από Επιτροπή στη Λευκωσία, ίσως, ή περίπου στις ίδιες γραμμές όπως είναι σήμερα η παρούσα επιτροπή επαφής.

Οι εγγυήτριες δυνάμεις θα πρέπει να αναλάβουν να μη χρησιμοποιήσουν την ισχύ τους για επέμβαση καθ' ον χρόνο η δύναμη να ευρίσκεται εκεί. Ως εκ τούτου, ένας από τους όρους θα είναι όπως οι εγγυήτριες δυνάμεις αναλάβουν να μη ασκήσουν το δικαίωμα τους, σύμφωνα με τη συνθήκη Εγγυήσεως.

Ζητούμε από τις ενδιαφερόμενες χώρες να διατηρήσουν τις δυνάμεις τους που θα συμβάλουν σ' αυτή τη δύναμη για τρεις μήνες. Δεν έχουμε

ψευδαισθήσεις ότι όλα θα διευθετηθούν μέσα σε τρεις μήνες, αλλά το σημαντικό πράγμα είναι να αρχίσουν να κινούνται τα πράγματα.

Αισθανόμαστε ότι δεν μπορούμε να κρατήσουμε συνεχιζόμενη για ακαθόριστο χρόνο και δεν μπορώ να δώσω χρόνο που χρειάζεται για αυτό το βαρύ έργο της μεσολάβησης. Υπάρχει μεγάλο χάσμα μεταξύ των δυο προσεγγίσεων. Το τι προτείνουμε, ως εκ τούτου, είναι όπως τα μέρη θα πρέπει να συμφωνήσουν στο διορισμό μεσολαβητή και ότι θα πρέπει να συμφωνήσουν να τον βοηθήσουν στο έργο του.

Με τη λέξη "μεσολαβητής" δεν εννοούμε "διαιτητή" και κανένας δεν πρέπει να αποδεχθεί εκ των προτέρων το τι θα προτείνει ο μεσολαβητής. Τα καθήκοντά του θα πρέπει να βοηθήσουν τις δυο πλευρές να φθάσουν σε μια συμφωνία. Η ιδέα θα είναι να εξευρεθεί κάποιος που να απολαμβάνει της εμπιστοσύνης των δυο πλευρών, για να προσπαθήσει να οδηγήσει τις δυο κοινότητες μαζί.

Τώρα υποβάλλουμε αυτές τις προτάσεις στις Κυβερνήσεις της Ελλάδας και της Τουρκίας επίσημα. Όταν πάρουμε τις απαντήσεις τους, θα τις θέσουμε επίσημα στην Κυβέρνηση της Κύπρου και όταν εξασφαλίσουμε τη συμφωνία της, εάν μπορούμε, θα αρχίσουμε να προσεγγίζουμε τις άλλες χώρες, από τις οποίες θα ζητήσουμε τη συνειφορά τους.

Ζητήσαμε από τον κ. Πίκαρτ (βρετανό διπλωμάτη στην Κύπρο) να εξηγήσει τις προτάσεις σήμερα στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο και το δρ Κουτσιούκ, για να ξεκαθαρίσει οποιεσδήποτε διαφωνίες τις οποίες δυνατό να έχουν.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ

Η Ελληνοκυπριακή πλευρά σχολιάζουσα την πρόταση ανέφερε ότι υπήρχαν πολλές αντιρρήσεις στην πρόταση και τόνισε ότι η όλη πρόταση εμφανίζεται να αποτελεί κατάληψη της Κύπρου από μια ξένη δύναμη.

Ιδιαίτερα η ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία

τόνισε τα εξής σημεία:

ΠΡΩΤΟ: Της ζητείτο να αποδεχθεί την αρχή όπως μια δύναμη θα εγκατασταθεί στην Κύπρο χωρίς να γνωρίζει τον σκοπό της δύναμης και για την οποία η Κυβέρνηση της Κύπρου δεν θα έχει κανένα έλεγχο.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Σχετικά με "την καθοδήγηση (της δύναμης) από την Επιτροπή του Λονδίνου" δεν της λέχθηκε τίποτα για την Επιτροπή και ακόμη ποια θα είναι η σύσταση της.

ΤΡΙΤΟ: Καμιά αναφορά δεν έγινε στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Τόνισε ότι εκείνο που χρειάζεται είναι μια δύναμη για να βοηθήσει την Κυβέρνηση να αποκαταστήσει φυσιολογικούς όρους και να προστατεύσει την Κύπρο από έξωθεν επέμβαση. Για να είναι αποτελεσματική η δύναμη θα πρέπει να είναι διεθνής δύναμη, η οποία να παίρνει την εξουσία της από το Συμβούλιο Ασφαλείας και να είναι υπόλογη σ αυτό.

ΤΕΤΑΡΤΟ: Η εισήγηση ότι οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις δεν θα πρέπει να αναλάβουν να ασκήσουν το δικαίωμα επέμβασης σύμφωνα με τη συνθήκη, καθ' ον χρόνο η δύναμη θα βρίσκεται στην Κύπρο, αποτελεί απαράδεκτο σημείο. Σύμφωνα με την πρόταση, οι εγγυήτριες δυνάμεις έχουν τέτοιο δικαίωμα, -το οποίο δεν έχουν- και θα μπορούν να επεμβαίνουν μετά από το τέλος της αναφερόμενης περιόδου. Αυτό είναι κύριο θέμα το οποίο πρέπει να τεθεί ενώπιον του Συμβουλίου Ασφαλείας, άλλως δυνατό να είναι εναντίον του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

ΠΕΜΠΤΟ: Είναι δύσκολο να γίνει αντιληπτό πως η Βρετανία και η Ελλάδα θα δράσουν σύμφωνα με τη Συνθήκη εγγύησης, σε συνεργασία με την Τουρκία η οποία με την προώθηση και υποστήριξη του διαμελισμού, βρίσκεται σαφώς να παραβιάζει τη Συνθήκη.

Ο Ντάνκαν Σαντς απάντησε στα σημεία που τέθηκαν από την Ελληνοκυπριακή αντιπροσωπεία ως εξής:

ΠΡΩΤΟ: Ο σκοπός της δύναμης είναι να

διατηρήσει την ειρήνη και να συμβάλει στη δημιουργία σταθερών συνθηκών, καθώς οι συνομιλίες για επίλυση του προβλήματος θα συνεχίζεται.

ΔΕΥΤΕΡΟ: Η δύναμη θα εξασφαλίζει την εξουσία της από της ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις, περιλαμβανομένης και της Κυβέρνησης της Κύπρου, η οποία θα μπορεί να ζητεί να γίνεται κάτι, αν το επιθυμεί.

ΤΡΙΤΟ: Η εγγύτερη επαφή θα διατηρηθεί με το Συμβούλιο Ασφαλείας και ο παρατηρητής θα αναφέρεται στο Συμβούλιο Ασφαλείας για ό,τι πρέπει να γίνει.

ΤΕΤΑΡΤΟ: "Επέμβαση" δεν σημαίνει απαραίτητα "ένοπλη επέμβαση". Σημαίνει οποιοδήποτε δικαίωμα το οποίο στην πραγματικότητα οι χώρες έχουν με βάση τη συνθήκη.

ΠΕΜΠΤΟ: Δεν υπάχει θέμα σύγκρουσης με τον Καταστατικό χάρτη. Δεν μπορεί να είναι σίγουρο ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας θα εγκαθιδρύσει μια δύναμη διότι υπάρχουν χώρες στο Συμβούλιο Ασφαλείας, οι οποίες δεν θα είναι ευτυχείς να δουν να πραγματοποιείται στην καπνίζουσα Κύπρο. Εάν οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις αποδεχθούν αυτή την πρόταση, τότε θα τεθεί επίσημα και ενόπιον τους.

Οι δυνάμεις που υπαινισσόταν ο Νιάνκαν Σαντς ότι δεν θα αισθάνονταν ευτυχείς ήταν οι χώρες του ανατολικού Συνασπισμού και ιδιαίτερα η Σοβιετική Ένωση, την οποία δεν ήθελαν με κανένα τρόπο να δει να αναμιγνύεται στο Κυπριακό, σε αυτή την κρίσιμη περίοδο του ψυχρού πολέμου, παρ' όλον ότι η Ρωσία άρχισε ήδη να τρίζει τα δόντια της και να εκφράζει τη συμπάρασταση της στους Κυπρίους σε μια περίοδο που οι Τούρκοι και ιδιαίτερα ο Φαζίλ Κουτσιούκ μιλούσε για την Κύπρο ως την νέα Κούβα της Μεσογείου και τους δεσμούς του Μακαρίου με το Ανατολικό Στρατόπεδο.